

ŽUPSKA ZAJEDNICA I BRIGA ZA STARE OSOBE

Danijel LABAŠ

UVOD:

Tema ovog koreferata više je pastoralno-praktične naravi i stoga će njezina obrada imati i takvo obilježje. Župa i župska zajednica redovito je mjesto pastoralnog djelovanja Crkve, u kojoj se odvija cjelokupni pastoral:

- kateheza i naviještanje Božje Riječi,
- liturgija-slavljenje Kristovih Otajstava i iskazivanje hvale Bogu,
- te konačno diakonia, kršćansko služenje braći.

Možemo reći da je župa osnovna pastoralna jedinica, jer neka biskupija ili nadbiskupija radi i djeluje redovito u župnim zajednicama. Tek se u izvanrednim zgoda Crkva jedne biskupije ili jednog naroda može okupljati na drugim razinama, npr. na dekanatskoj ili regionalnoj, na biskupijskoj ili međubiskupijskoj, te na nacionalnoj razini.

I. Briga za stare osobe u pastoralu jedne župe spadala bi u područje kršćanskog služenja, no to ne znači da bi oni bili isključeni iz naviještanja Božje Riječi i iz slavljenja liturgije. Važnost pastoralne brige za starije vjernike proizlazi iz nekoliko činjenica:

1. Ponajprije, prema mišljenju stručnjaka, od ukupnog žiteljstva u jednom mjestu ili gradu, pa i u jednoj župi, 15% stanovništva su ljudi stariji od 60 godina. Vjerojatno je u novim dijelovima gradova, kamo su se doselile mlade obitelji, taj postotak manji, ali je zato u nekim selima i starijim dijelovima gradova još i veći od 15%.

2. Druga važna konstatacija je činjenica da su ljudi u starijim godinama otvoreniji za primanje duhovnih i religioznih vrednota. Prema psihologiji čovjekov bi se život, a onda i ljudi općenito mogli svrstati u nekoliko skupina – s obzirom na pojedinu dob i na otvorenost vjeri i Bogu.

Dijete ispod 7 godina otvoreno je za primanje znanja o Bogu, relativno rado uči kraće molitve i rado ih moli s roditeljima i starijima. Događa se, doduše, da dijete katkad pokaže svoj prkos ili ucjenjivanje, no to ne umanjuje njegovu spremnost ni otvorenost Bogu.

Drugi period započinje kada dijete pođe u školu. Tada nastaje vrijeme prve socijalizacije izvan obitelji, osobito ako dijete nije bilo u vrtiću. Dijete se tada

uključuje u razrednu zajednicu te poprma mentalitet svoga razreda, grupe ili klape. No još uvijek obitelj ima glavnu i vodeću ulogu. I tada je dijete željno novog znanja, pa je željno i novih spoznaja o Bogu, o Kristu, o vjeri.

S 11 ili 12 godina, početkom puberteta, dijete se zatvara u sebe, otkriva svoju vrijednost i njegova osoba dolazi u središte njegove pažnje i brige. Tada se kod učenika počinje umanjivati interes za vjeronauk i za dolaženje u crkvu.

S 13–16. godina mladi otkrivaju prve simpatije, prijateljstva, zaljubljenosti i doživljavaju prve znakove ljubavi prema drugima. I to pomalo odvraća pažnju od vjere i od povezanosti s Bogom.

U dobi od 17–19. godina mladi donose svoje temeljno životno opredjeljenje. Ili se opredjeljuju da budu praktični vjernici, ili indiferentni u vjeri ili se počinju udaljavati od vjere. Za definitivni stav prema Crkvi i vjeri veliku ulogu kod mladih igra i dobivanje radnog mjesta, kao i izbor bračnog druga.

U zreloj dobi iznad 25. godine ljudi su obično okupirani različitim životnim brigama, planovima i zadacima. Izabiru određene životne ciljeve i njihova se pažnja prvotno usmjeruje k ostvarenju njihovih planova i obično se ispričavaju da nemaju vremena za crkvu i misu. U toj dobi iznimka su oni koji su uspjeli izgraditi osobnu vjeru.

Kroz život čovjeka događa se ono što Isus govori u Evanđelju u prisposobi o sijaču i sjemenu. „Jedno sjeme pade kraj puta, dođoše ptice i pozobaše ga. Drugo pade na kamenito tlo, gdje nemaše dosta zemlje. Drugo opet padne u trnje, trnje uzraste i uguši ga. Drugo napokon pade na dobru zemlju i davaše plod...” (Usp. Mt 13,3–8). Možda bi se moglo reći da je starosna dob vrlo prikladna da postane dobra zemlja za sjeme Riječi Božje i za pravo životno obraćenje.

I budući da je poodmakla dob vrlo prikladna za oživljavanje vjere i otvorenosti Bogu, to pastoralna briga za stare postaje u župi važni dio cjelokupnog pastorala.

3. Treća važna konstatacija i preduvjet za brigu oko starih pretpostavlja da u pastoralu treba učiniti preokret i obnovu. Taj preokret sastoji se u tome da se od općenitog i masovnog pastorala prijede na pastoral i brigu za pojedine skupine unutar župe, koje se mogu formirati prema dobi, afinitetima ili prema kojem drugom kriteriju. U mnogim župama već postoje pojedine skupine obuhvaćene katehizacijom: za vjeroučenike osmoljetke, za mlade: srednjoškolce, studente, radničku mladež, te za obitelji i bračne parove. Možda bi bilo vrijedno, potrebno i nužno posvetiti posebnu pažnju starijim vjernicima kao posebnoj skupini. Oni često mogu biti aktivni suradnici, savjetnici i vijećnici. U mnogim sredinama oni se brinu za unučad i od velike je važnosti kakav će odgoj u vjeri pružati svojim unucima.

4. Četvrta konstatacija: Potreba i zahtjev pastorala koji se brine za starce i starice proizlazi iz Evanđelja. Prava novost Evanđelja i novost Isusovog djelovanja je u tome da je njegova briga usmjerena prema malenima, grešnima, onima na rubu. On sam govori Ivanovim učenicima: „Idite i kažite Ivanu, što ste čuli i vidjeli: slijepi progledaju, hromi hode, gubavi se čiste, gluhi čuju, mrtvi ustaju i siromasima se propovijeda Evanđelje. I blago onom, tko se ne sablazni nada mnom” (Mt 11,4–6). Naši stariji počesto su na rubu, i gluhi, i slijepi i hromi, bo-

lesni i siromašni, potrebni svake pomoći. Sama njihova dob postaje im tegobna s proživljavanjem nesigurnosti i nemoći, i još s posebnim depresijama.

Sam Isus Krist ostavio nam je primjer. On kao učitelj i prorok naviješta radosnu vijest siromasima, budi im snagu radosti i dobra. Kao veliki svećenik prinosi Ocu svoje molitve i žrtvu svoga rada i zalaganja, te konačnim posvemašnjim sebedarjem prinosi na križu žrtvu života za Otkupljenje svijeta. – No Isus u svom djelovanju provodi i djelotvornu ljubav, kojom susreće konkretnog čovjeka, pomaže mu i spašava ga u njegovu konkretnu zlu i zarobljenosti.

Crkva nastavlja to Kristovo poslanje u vremenu i prostoru. I to poslanje konkretno prelazi na sve članove Crkve i posebno se živo može dogodati tamo gdje se Crkva redovito okuplja u župnim i liturgijskim zajednicama. I tako župne zajednice mogu postati mjesta na kojima se ostvaruje ispunjenje mesijanskih obećanja. Posebna briga za stare postaje u župama znak koliko su mesijanska dobra, naviještena u Izaiji proroku, prisutna u nekoj zajednici. To postaje ujedno i znak koliko je u jednoj zajednici stvarno prisutan Krist Uskrsnuli svojom snagom i ljubavlju u djelovanju članova te zajednice.

II. Nakon posebnih konstatacija donosimo ukratko pregled postojećeg stanja kod nas, u našim krajevima. Iz pastoralnih iskustava u našim župama možemo zaključiti da se briga za starije osobe provodi u mnogim, pa gotovo i u svim župama, ne doduše u jednakoj mjeri, ali gotovo u svakoj župi postoji izvjesna briga za one u podmakloj dobi, osobito ako su bolesni:

– Ponajprije briga za primanje sakramenata. U mnogim župama postoji pastoralna praksa da svećenici za Božić i Uskrs obilaze starije i bolesne vjernike, koji ne mogu u crkvu, i dijele im sakramente. U velikim župama ponekad je teško i doznati za sve koji su stariji i bolesni, i koji ne mogu izlaziti iz kuće. No ipak se ova praksa malo-pomalo i u tim župama širi i zahvaća sve veći krug vjernika.

– Kod mnogih je vjernika razvijen osjećaj brige za one koji ne mogu u crkvu, pa se oni brinu da ih posjećuju, da im pozovu svećenika i u drugo doba godine.

– U gradovima i u drugim velikim župama statistike pokazuju da oko 50–60% vjernika umiru bez sakramenata. To je zabrinjavajuća činjenica, koja pred pastoralne svećenike stavlja nove zahtjeve. Jednako je tako zabrinjavajuća činjenica da je u gradskim, industrijskim i turističkim središtima broj polaznika nedjeljne mise veoma skroman, te u nekim sredinama iznosi tek 10%. S time u vezi opada i svijest o kršćanskom shvaćanju života, pa se umanjuje i svijest o potrebi primanja sakramenata i kod mladih i kod starijih i bolesnih vjernika.

– Među daljnje aktivnosti u pastoralu starih valja spomenuti da se po župama jednom ili dvaput godišnje organiziraju dani solidarnosti sa starijim osobama ili dani bolesnika. U ovim susretima uz svečaniju liturgiju sv. mise, u kojoj obično sudjeluju djeca i mladi, priređuju se primanja i zakuske, te prigodni programi. To su za sve starije dani radosti koji unose svjetlo u njihovu osamljenost i tugu. Ovakvi posebni susreti za stare i bolesne priređivali su se i za vrijeme dekanatskih i regionalnih euharistijskih kongresa.

– Od ostalih aktivnosti valja spomenuti i hodočašća koja se priređuju za stare. Iz Zagreba stariji se vjernici svake godine uključuju u Bolesničko hodočašće u Mariju Bistricu što ga priređuje središnji Caritas zagrebačke nadbiskupije.

– U pojedinim župama postoje i mjesečne duhovne obnove za starije vjernike, postoje i češći sastanci pojedinih skupova muževa i žena, gdje se obrađuje Sv. pismo ili se održavaju druga predavanja. Ponegdje su ovi sastanci posvećeni zajedničkoj molitvi ili klanjanju.

III. Što bi trebalo poduzeti da se briga za stare po župama unaprijedi?

– Ponajprije kao primjedbu i osvrt na dosadašnji rad u brizi za stare trebalo bi spomenuti da se često posvećivalo mnogo brige za ono duhovno, što vodi k vječnom spasenju, a nešto manje onom sadašnjem, konkretnom i vremenskom. Razumije se da je briga za vječnost i spasenje glavna i prvotna, ali ne bi trebalo zanemariti ni njihovo duhovno siromaštvo u osamljenosti, tuzi i dosadi, nego bi i njih trebalo uključiti u dinamizam župe, da sudjeluju koliko mogu radom i molitvom, a ponajviše prinošenjem svoga trpljenja (žrtvom). Tako stariji vjernici postaju veoma vrijedni za duhovni rast i napredak župske zajednice i Crkve uopće.

– I Kristovo spasenje prvotno je eshatološko, ali obuhvaća čitavog čovjeka i započinje već ovdje i sada. Kristova djela ljubavi i ozdravljenja mijenjala su čovjekovu situaciju ovdje u vremenu, a bila su ujedno i navještaj konačnog spasenja u Bogu.

– Zar rad sa starima važno je u susretima upoznati njihovu psihologiju i način njihova proživljavanja. Bez toga teško će biti učiniti nešto vrednije. Oni nisu netko s kim bismo mi morali nešto činiti i izvoditi, nego su to osobe pune dostojanstva, koje žele same nešto učiniti, a ne samo primati usluge.

– I koliko god se za njih posebno brinemo, trebalo bi dobro paziti da ih to ne odvaja od zajednice ostalih vjernika. Oni žele biti uključeni u redovite tokove života i društva u župskoj zajednici. I oni žele biti uključeni u Božji narod jedne župe.

– Stručnjaci pastoralne teologije naglašavaju da rad sa starijim osobama pripada kao briga župnoj zajednici i da je sastavni i bitni dio redovitog župskog pastoralnog rada. To ne isključuje mogućnost da se i druge ustanove posvećuju toj brizi, no želi se naglasiti kako nijedna župa ne može biti izuzeta od toga. Za provođenje ovog rada važno bi bilo okupiti suradničku grupu za ovaj apostolat, i to tako da se u zajednici otkriju darovi i sposobnosti pojedinih suradnika za taj rad. Ovu će grupu trebati kroz predavanja i različite radne sastanke tako formirati da može djelotvornije obavljati svoje zadatke. Kod ovoga je potrebno držati se principa: stari za stare, jer se međusobno bolje razumiju, imaju dobru usklađenost i uvjete za bolju međusobnu komunikaciju.

– Načelno se preporuča da rad bude zajednički i za muževe i za žene, osim ako se pokaže da je u praksi prikladnije raditi s njima odijeljeno, osobito onda ako se želi veća briga posvetiti muževima.

– Za uspješnost rada važno je u velikim župama doznati za starije osobe i njihovo mjesto boravka i stanovanja. Uspostaviti s njima kontakte. Kao pomoćno sredstvo trebalo bi imati popis s adresama ili u kartoteci označiti posebnom bojom one koji su stariji i spadaju u određenu dobnu skupinu.

– Cijela župska zajednica – ili pojedina sela ili ulice mogu međusobno postati povezani kao velika obitelj gdje nema osamljenih ni napuštenih. – Često se događa da je današnji čovjek u srednjoj dobi vrlo pokretan i dinamičan, pa se teško s njime susrećemo. A starije osobe su one preko kojih se uspostavlja veza. Oni imaju

vremena i obično su kod kuće, pa se oko njih okupljaju i drugi i tako oni stvaraju zajedništvo.

– Za one koji ne mogu iz kuće važno je organizirati posjete u kojima posjetioci donose vijesti iz župe i Crkve uopće, donose tisak i uključuju ih u komunikaciju sa životom župske zajednice. A valjalo bi potaknuti suradnike da se brinu i za sve ostalo što je starima potrebno, osobito ako su ostali sami.

– Ovi posjeti ne bi smjeli biti samo na horizontalnoj razini, i ne bi se smjelo zanemariti duhovni ni sakramentalni život, jer u njemu je snaga da se život i u toj dobi može živjeti kao bogoslužje, te dioništvo u Kristovu djelu Otkupljenja.

– Autori pastoralnih smjernica navode neke modele kojima bi se mogla ostvarivati briga za stare: Tako spominju *molitveni sat* jednom tjedno, u kojem može biti posebno organizirana Služba Riječi, spontana molitva, molitva krunice ili euharistijski blagoslov. Navodi se primjer kako se u jednoj župi svakog petka u 17 sati održava zajednička molitva pred izloženim Presvetim. U ovo doba naših euharistijskih kongresa možda bi se moglo u mnogim našim župama obnavljati molitveni i euharistijski život uz mjesečna klanjanja Presvetom, prilagodena prisutnim vjernicima. Važno je da budu svi pozvani, da se u župi izbjegne odvajanja jedne grupe i stvaranje posebne elite koja se dijeli od drugih. U svakoj je župi potrebna jedna jezgra koja manje postaje odvojena elita, a više je kvasac zajedničkog rasta i svega dobra u župi. Inače je opasnost da ova živa jezgra postane posebna skupina koja djeluje s viših pozicija izabrane grupe i stvara u župskoj zajednici podvojenost, a prepoznaje se po zatvorenosti u sebe i po tome što ne živi apostolat zajedništva s drugima i ne provodi brigu za druge, a nesebičnost i briga za druge jedna je od temeljnih oznaka evandeoskog zajedništva. Isus Krist je...” radi nas i našeg spasenja sišao s nebesa...” Razborito i mudro pastoralno vodstvo traži od svećenika da se znade služiti darovima i službama pojedinaca i manjih skupina u župi za zajedničko dobro cijele župske zajednice. Kod nas je, u našim prilikama, to posebni rizik i umijeće, kod kojega je potrebno da voditelji pastorala u župi znadu tako voditi pojedine skupine da kod sebe i svojih vjernika mogu i znadu vršiti potrebne korekcije u praksi – i tako slijediti pravi put vođenja cijele zajednice. Potrebno je pronaći načina kako bi se ove manje skupine uključivale u sveopće zajedništvo župe i Crkve.

– U gradovima, gdje ima više svećenika, možda i onih u mirovini, mogla bi se održavati jednom tjedno i posebna misa za stare. Kao primjer navodi se srijeda u 10 sati. No sve mise preko tjedna, koje se održavaju za pojedine skupine, trebale bi biti usmjerene k središnjem euharistijskom slavlju u nedjelju, kada sav Božji narod zajedno slavi vazmeno otajstvo Krista Uskrsnuloga.

– Posebni dan solidarnosti može se održavati jednom ili dvaput godišnje na razini župe, dekanata ili za još šire područje. Uz liturgiju sv. mise i ostale programe može se bolesnim vjernicima u crkvi zajednički podijeliti sakrament bolesničkog pomazanja.

– Nadalje, spominje se da bi se u brizi za stare moglo održavati i kateheze za produbljanje njihove vjere. Ako je moguće da se neki svećenici ponegdje posvećuju manjim skupinama mladih od 10–15 godina, možda bi se moglo i neko

prikladno vrijeme posvetiti i skupinama od 30–40 starih osoba. Možda se mogu organizirati biblijski satovi, ili tribine.

– Među mogućnostima pastoralnog rada još se spominje i održavanje mjesečnih rekolekcija kroz čitav dan, gdje zajednički slušaju predavanja, obavljaju molitve, i provode vrijeme u razgovoru. Tom zgodom može im se osigurati i ručak. Poslije ručka i kraćeg odmora, može se obaviti sat sabranosti i tišine, za to vrijeme može se dati prilika za sv. ispovijed i program završava sa svečanim slavljenjem euharistije.

– Mogu se organizirati i posebne duhovne vježbe za stare, kod čega je važno da su prilagođene njihovu mentalitetu, a mogu imati i posebne nazive: *tjedan šutnje i sabranosti* ili *dani sabranosti za starije*.

– Za akademski naobražene vjernike, koji su željni dubljih teoloških spoznaja, autori spominju organiziranje teološkog seminara i održavanje stručnih predavanja i tribina.

U svemu ovom radu važno je da se kod starijih vjernika ne ide sa stanovišta karitativnog darivanja, jer bi to mogli doživjeti kao samilost i dijeljenje milostinje, nego je potrebno da se to smatra redovitim pastoralnim radom. Stoga je važno voditi brigu da ono što sami žele i mogu uraditi, da to i sami čine i – sami financiraju.

– Naročito je važno pitanje mirovnih domova za starije osobe. No u župskim zajednicama treba širiti i naviještati mentalitet kršćanske ljubavi, koja kod mladih ukućana djeluje tako da ne šalju svoje stare roditelje u mirovne domove, nego da za njih ostane mjesta u obitelji, gdje će živjeti u ozračju prihvaćanja i ljubavi.

– Za apostolat starih u župi prvenstveno treba nastojati da njihove obitelji i obiteljski domovi budu ugodna mjesta boravišta. No, ako su osamljeni i prepušteni samima sebi, trebalo bi ih povezati s drugima u manje skupine, prema afinitetu i nutarnjoj povezanosti. Svaki pojedini vjernik, koji ima za to dara, mogao bi voditi brigu za 3–5 starijih osoba u svom susjedstvu i okolini. A sve više i više trebalo bi nastojati da svaki kršćanin tjedno barem neko vrijeme – oko dva sata – posveti djelotvornoj kršćanskoj ljubavi prema starima i bolesnima, kako je to prije nekoliko godina preporučio u Službenom vjesniku zagrebački nadbiskup, sada kardinal, dr Franjo Kuharić. Bilo bi to spasonosno djelo, što bi ga gradila naša Crkva, a ujedno bi time bilo uprisutnjeno na poseban način djelo Kristova otkupljenja, čiji jubilej slavimo ove godine na poziv pape Ivana Pavla II.

– Briga za stare ima još jednu veliku važnost u našem vremenu, gdje su često očevi i majke prisiljeni da budu oboje u radnom odnosu. Tada stari djedovi i bake mogu biti velika pomoć u podizanju i odgajanju mladih generacija. Oni mogu postati i glavni prenositelji vjere i kršćanskog života, pa je potrebno da se i vjera starih izgrađuje i posuvremenjuje. Time su stari uključeni u život i ne doživljavaju samoću ni beskorisnost života.

– Za ispovijedanje starih u župi treba imati posebno razumijevanje i omogućiti da se stari ispovijedaju sjedeći i da mogu govoriti glasno. Posebnu vrijednost u njihovim godinama ima diskretno duhovno vodstvo, preko kojega oni mogu rješavati svoje veće ili manje konfliktno situacije i njegovati duhovni život. Dobro je da se

u župi znade vrijeme koje je za njih posebno određeno; da ne moraju dugo čekati ili posebno tražiti ispovjednika.

— Sve one starije koji su još pri snazi, a već su u penziji, valjalo bi uključiti u život župe, osobito ako ih se može angažirati na liniji njihova prijašnjeg poziva. Oni su time aktivirani i sačuvani su od dosade i malodušja.

IV. Vrijednosti pastoralnog rada sa starima u župi veoma su velike:

1. Ponajprije, stari su nosioci tradicije, oni su veza s onim životno vrijednim iz prošlosti, što ostaje vrijedno za sadašnjost i budućnost. Oni u sebi imaju iskustvo vjere i životnog pripadanja Bogu i Crkvi. S posebnom brigom oko starih tradicija se pročišćava od sporednih elemenata i učvršćuje se u onom pozitivnom. A za župu je zdrava tradicija vrlo važna i pravo bogatstvo kad se uvidi njezina vrijednost. Sama kršćanska vjera je predanje iskustva, tradicija, koja se prenosi od prvih početaka Crkve, kada su apostoli susreli Isusa Uskrsnuloga i doživjeli iskustvo vjere. Poštivanje tradicije ne znači zatvaranje pred nadahnućima Duha Svetoga, koji Crkvu vodi i u novo, nego u svjetlu tih nadahnuća primati predano blago i prenositi ga u svijet koji nastaje s novim generacijama. Pravo poštivanje tradicije kod starih i rad s njima obogaćuje i svakog svećenika za čitavo njegovo pastoralno djelovanje.

2. Briga za stare općenito je vrijedna za vječno spasenje, jer će se po toj brizi stariji vjernici i prije svojih težih bolesti uključivati u život milosti. Tako je taj apostolat posebno okrenut spasenju. S time u vezi nestajat će kod vjernika i strah pred primanjem sakramenta bolesničkog pomazanja. Zanimljivo je spomenuti što je jedan bolesnik odgovorio svećeniku u bolnici kad mu je postavio pitanje: „Da li se vi bojite smrti?“ „Velečasni, što bih se bojao. Ja znam da mi je Bog tako blizu kao i smrt.“ No kod mnogih bolesnika to još nije tako.

3. S posebnom brigom za stare u župama razvija se i pastoralna aktivnost vjernika, koja je usmjerena baš prema onom najvrednijem, prema čovjeku. I Crkva se po tom radu u župi — uz naviještanja i liturgijska slavlja, uz gradnje i popravke crkvenih objekata — posvećuje brizi i izgradnji žive Crkve u srcima ljudi i time sudjeluje u izgradnji nebeskog Jeruzalema.

4. Ovim radom i brigom za stare Crkva sudjeluje na umanjivanju konfliktnih sukoba među generacijama, osobito ako se i mladi uključuju u taj apostolat, te time dobivaju širinu i bogatstvo ljudskosti i stiču zrelost u vjeri.

ZAKLJUČAK

U našim župama briga oko starijih vjernika može postati živo evanđelje, naviještano našom brigom i našim djelima bez mnogo riječi, ali će zato starci i starice iskustveno doživljavati i riječima svjedočiti da se u Crkvi živi evanđelje i da je Isus, Spasitelj i Mesija, živ i nazočan — i u našem vremenu, među našim ljudima i u našem narodu.

I naša će Crkva i naše župske zajednice postati mjesta na kojima će se ostvarivati i ispunjavati mesijanska obećanja: „Slijepi progledaju, hromi hode, gubavi se čiste, gluhi čuju, mrtvi ustaju, a siromasima se propovijeda Evanđelje.“ (Mt 11, 5–6).